

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 285/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen lapsen edun toteutumisesta turvapaikkamenettelyssä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Emma Karin /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 285/2018 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä varmistaakseen, että apulaisoikeusasiamiehen esittämät vakaavat puutteet korjataan ja lapsen etu arvioidaan turvapaikkamenettelyssä lain edellyttämällä tavalla yksilöllisesti ja laaja-alaisesti ja

miten hallitus aikoo turvata kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vahvistetun lapsen oikeuden sukulaissuhteidensa säilyttämiseen ja perhe-elämän kunnioitukseen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Maahanmuuttoviraston päätöksenteossa huomioidaan aina lapsen etu, jos päätös koskee lasta. Lapsen edun periaate on nimenomaisesti kirjattu sekä lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen että keskeisiin lapsia koskeviin kansallisiin lakeihin. Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus on Suomessa voimassa olevaa oikeutta. Ulkomaalaislain 6 §:n mukaan ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Lapsen etu arvioidaan aina tapauskohtaisesti yksilöllisten olosuhteiden pohjalta, eikä yleisesti voida määritellä, mikä on lapsen etu. Päätösharkinnassa otetaan aina huomioon lapsen kokonaistilanne, muun muassa henkilökohtainen tausta, tilanne sekä tarpeet ja näiden seikkojen perusteella selvitetään, mikä ratkaisu juuri kyseisessä tapauksessa on kyseisen lapsen edun mukainen.

Lapsen edun huomioon ottaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikille lapsille myönnetään oleskelulupa Suomeen, vaikka elinolot Suomessa olisivat lapsen kotimaata paremmat. Lapsilla voi tosin haavoittuvuutensa perusteella olla jopa vahvempia perusteita saada kansainvälistä suojelua kuin aikuisilla ja on tiettyjä vainon muotoja, jotka koskevat pelkästään lapsia. Tämä ja lapsen kotialueen turvallisuustilanne huomioidaan turvapaikkapäätöksenteossa niin perheen mukana kuin yksin turvapaikkaa hakemaan tulleidenkin lasten kohdalla. Viranomaisen tehtävä on valvoa, että lapsen etu toteutuu ja lasten asioissa viranomaisen selvittämisvelvollisuus korostuu.

Apulaisoikeusasiamies on kahdessa 25.5.2018 antamassaan ratkaisussa (EOAK/6946/2017 ja EOAK 5948/2016) arvioinut lapsen edun arviointia Maahanmuuttoviraston päätöskäytännössä. Ratkaisut koskevat vanhempien saaman käännytyspäätöksen jälkeen Suomessa syntyneen lapsen käännättämistä ilman oleskelulupa- ja käännytyspäätöstä sekä vastaanottopalveluiden lak-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 285/2018 vp

kaamista. Apulaisoikeusasiamies on molemmissa ratkaisuisaan todennut, että lapsen edun arvioinnin tulee olla nimenomaista, yksilöllistä ja laaja-alaista. Maahanmuuttovirasto on ilmoittanut muuttavansa käytäntöään lapselle tehtävän käännytyspäätöksen osalta niin, että lapsen etu tulee nimenomaisesti jokaisessa päätöksessä arvioitua ja ohjeistavansa vastaanottokeskuksia paremmin velvollisuudesta arvioida lapsen etu aina, kun niiden tekemisessä päätöksissä tai tosiasiallisissa toimitissa on kyse alle 18-vuotiaasta.

Maahanmuuttovirasto soveltaa ratkaisukäytännössään sisäistä ohjettaan, joka koskee lapsen asian käsittelyä ja päätöksentekoa Maahanmuuttovirastossa. Ohjeen tarkoitus on tukea lapsia koskevien asioiden käsittelijöiden ja päätöksentekijöiden työtä kokoamalla siihen käsittelyssä ja päätöksenteossa huomioon otettavia seikkoja. Ohje antaa suuntaviivoja lapsen edun yhdenmukaiselle arvioinnille. Käsittelijöitä myös koulutetaan säännöllisesti. Turvapaikkahakemuksia käsitteleviä koulutetaan muun muassa Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) kehittämien lapsia ja haavoittuvia ryhmiä koskevien koulutusmoduulien avulla. Näin pyritään osaltaan varmistamaan, että päätöksentekijöillä on käytettävissä yhtenäiset kriteerit ja riittävä asiantuntemus lapsen edun arvioimiseen.

Lapsen edun mukaista on, että hänen oma näkemyksensä selvitetään, kun tehdään häntä koskeva päätös. Ulkomaalaislain mukaan kaksitoista vuotta täyttänyttä lasta on kuultava ennen päätöksen tekemistä, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan ulkomaalaislain mukaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota. Maahanmuuttoviraston periaatteena on kuulla kaikki yksin ilman huoltajaa tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat iästä riippumatta. Maahanmuuttovirasto kehittää koko ajan kuulemiskäytäntöjään ja on hiljattain tarkentanut toimintatapaansa muun muassa siitä, miten lapsia kuullaan, kun on kyse kristinuskoon kääntyneestä lapsiperheestä. Lapsen ei ole tarkoitus kuulemisessa arvioida vanhempiensa uskoa vaan kertoa omasta arjestaan ja sitä kautta siitä, miten perheen ja lapsen mukanaolo uskonyhteisössä vaikuttaa mahdolliseen turvapaikan tarpeeseen. Lapsen kertomaa ei ole tarkoitus käyttää perheen tilannetta vastaan, eikä se yksin ratkaise perheen turvapaikka-asiaa.

Syyskuussa 2016 voimaan tulleiden kansainvälistä suojelua hakevien oikeusapua koskevien lakimuutosten jälkeen kansainvälistä suojelua koskeviin asioihin saa julkista oikeusapua samalla tavalla kuin sitä saa muihinkin asioihin. Kansainvälistä suojelua koskevia asioita hoitavilta avustajilta edellytetään uudistuksen jälkeen samanlaista kelpoisuutta kuin oikeusapuasioissa muutenkin. Oikeusapulain nojalla määrätyn avustajan tulee asian käsittelyn kaikissa vaiheissa olla joko julkinen oikeusavustaja, asianajaja tai luvan saanut lakimies. Ennen uudistusta avustajana saattoi toimia muukin lakimies silloin, kun asiaa käsiteltiin hallintovaiheessa Maahanmuuttovirastossa. Vaikka hallintovaiheen oikeusapua rajattiin uudistuksen yhteydessä muutoin turvapaikkapuhuttelun osalta, korvataan avustajan osallistuminen puhutteluun aina, kun hakija on ilman huoltajaa maassa oleva alle 18-vuotias. Alaikäinen turvapaikanhakija saa siis julkisin varoin kustannettua hyvää ja laadukasta oikeusapua koko prosessin ajan.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 285/2018 vp

Oikeus perhe-elämään on kansainvälisissä sopimuksissakin taattu perustavanlaatuinen oikeus. Tämän johdosta jokaisessa yksittäistapauksessa on aina arvioitava perhe-elämän suojan ja lapsen edun toteutuminen. Kansainväliset velvoitteet huomioiden mikään edellytys perheenyhdistämiselle ei ole kuitenkaan täysin ehdoton. Euroopan unionin tuomioistuin on perheenyhdistämistä koskevassa ratkaisukäytännössään korostanut yksittäistapauksellista arviointia. Tuomioistuin ei ole pitänyt periaatteessa kohtuuttomana vaatimusta siitä, että maahan sijoittuneen ulkomaalaisen on osoitettava riittävän itsenäiset ja pysyvät tulot, joiden avulla hän voi huolehtia perheenyhdistämisessä tarkoitetun perheenjäsenen perustoimeentulosta. Kansainväliset velvoitteet kuitenkin edellyttävät mahdollisuutta poiketa perheenyhdistämiselle asetetuista edellytyksistä yksittäistapauksessa, jos erittäin painava syy tai lapsen etu sitä vaatii.

Ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetty mahdollisuus poiketa toimeentuloedellytyksestä yksittäistapauksessa on keskeinen sen varmistamisessa, että toimeentuloedellytys ei yksittäistapauksessa muodostu kohtuuttomaksi. Lapsen etu on säännöksessä mainittu erikseen poikkeamisen perusteena. Ulkomaalaislain 39 § on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 4/2004 vp) samoin kuin toimeentuloedellytyksen soveltamisalan laajentamisesta tehdyt muutokset (PeVL 27/2016 vp). Jälkimmäisessä valiokunta kuitenkin huomautti painokkaasti, että perheenyhdistämistä koskevassa päätöksenteossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräyksiin sekä otettava huomioon ulkomaalaislain 6 §:n sääntely lapsen edusta.

Helsingissä 18.7.2018

Sisäministeri Kai Mykkänen